

Börtön-egészségügyi konferencia Kirgizisztánban

Az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO), az ENSZ egészségügyért felelős irányító és koordináló szervének Európai Regionális Bizottsága 2015. október 27–29. között konferenciát szervezett Kirgizisztán fővárosában, Biskekben. A „Börtön és egészség” címmel megrendezett háromnapos nemzetközi szakmai konferencián Magyarországot a BVOP Egészségügyi főosztályának vezetőjeként jómagam, illetve a főosztály kiemelt főreferense, Igács János bv. főhadnagy, klinikai szakpszichológus képviseltük.

A konferencia összehívásának két fő célkitűzése volt: egyrészt a fogvatartotti droghasználat ártalomcsökkentési stratégiáinak bemutatása, másrészt egy nemzetközi szintű információs hálózat kialakítása a WHO tagországainak börtön-egészségügyi szolgálatai között. A kirgiz fővárosban megtartott tanácskozáson a büntetés-végrehajtás szakemberei mellett a különböző szaktárcák (egészségügy, igazságügy, belügy) küldöttei, a civil szféra meghatározó szereplői, illetve a nemzetközileg is elismert kutatóműhelyek munkatársai is részt vettek. Előadók érkeztek Európából, Ausztráliából és Amerikából is.

A kirgiz büntetés-végrehajtási szervezet a kirgiz Igazságügyi Minisztérium felügyelete alá tartozik, az országos parancsokság vezetője Zarylbek Rysaliev. A fogvatartottak száma a 2013. év végének adatai szerint 10 060 fő, a 100 ezer lakosra jutó fogvatartottak száma (bebörtönzési ráta) 182. Az előzetesen letartóztatottak aránya 20,9%, a női fogvatartottaké 5,4%. A fiatalokú fogvatartottak a börtönnépesség 0,9%-át teszik ki, a külföldiek aránya 4,8%. Jelenleg 17 büntetés-végrehajtási intézet működik az ország területén. A börtönök férőhelyeinek száma összesen 14 000, ami 72%-os telítettséget jelent.

A konferencia helyszínéül azért választották az országot, mert amerikai segítségével egy sikeres drogprevenciós mintaprogramot hoztak itt létre 2013-ban, amelyet a szervezők így akartak szélesebb körben megismertetni a tagországokkal. A projekt során Metadon-kezelést alkalmaznak a függőségek megelőzésére, illetve pszichoterápiás, szocioterápiás és edukációs programokkal is segítik a közép-ázsiai fogvatartottakat a leszokásban. Ezt az Atlantis névre keresztelt programot ismerhettük meg börtönlátogatás keretében a konferencia nulladik napján, amikor egy börtönkórházat és egy női börtönt tekinthettünk meg.

A börtönkórház több épületét az elmúlt két évben felújították, ezen kívül folyamatban van új épületek létrehozása is. A kórház 140 férőhellyel, valamint egy gyógyszertárral és egy klinikai bakterológiai laboratóriummal rendelkezik. A látogatás során kiderült, hogy Kirgizisztánban a börtönön belüli betegségek jelentős hányadát a TBC adja, amely betegség aránya hazánkban elhanyagolható. A női börtön összesen 300 fogvatartott befogadására alkalmas. Az egészségügyi személyzetnek tagja egy gyermekgyógyász, egy bőr- és nemibeteg-gondozó szak-

orvos, egy nőgyógyász és két ápolónő. A börtönben a magyar gyakorlathoz hasonlóan anya-gyerek részleg is működik, jelenleg 15 gyermekkel. A részlegben a gyermek 3 éves koráig élhetnek együtt az anyák és gyermekük. A normál rezsimű női körleten egy összesen 88 férőhelyes egyterű lakóhelységet is megtekintettünk.

*Börtönkórház Kirgizisztánban
(Forrás: BVOP Egészségügyi Főosztály)*

Mind a börtönkórházban, mind a női börtönben sikeres ártalomcsökkentő program zajlik. A Metadon-kezelésen korlátozás nélkül minden jelentkező fogvatartott részt vehet, de a drogprevenációs program későbbi fázisaiba való bekerülésnek feltétele a teljes absztinencia. Az ártalomcsökkentő program részei továbbá a tűcsereprogram, illetve a HIV-fertőzött fogvatartottak számára történő egészségmegőrző tevékenység.

A másnapi tanácskozáson az előadók már saját nemzeti programjaikat, börtön-egészségügyi kezdeményezéseiket mutatták be. A bv. intézetekben koncentráltan jelennek meg a különböző betegségek és káros szenvedélyek, hiszen főként a drogokkal és a droghasználattal is terjedő fertőző betegségekkel érintkező populáció kerül be a rácsok mögé, ahol a fertőzés mértéke csak tovább növekszik. Ez kivétel nélkül így van a világ többi országában is. A végső cél, a reintegráció elősegítése akkor lehet sikeres, ha a büntetésüket letöltők a lehetőségekhez mérten egészségesebben, függőségektől mentesen hagyják el a büntetés-végrehajtás intézeteit. Ezért van kifejezetten fontos szerepe a rácsokon belüli egészségügyi ellátásnak, a betegségek kezelésének és megelőzésének. A konferencia során nyilvánvalóvá vált az a tény, hogy az egészségügyi személyzet, főleg az orvosok hiánya még a nyugati országokban is nehézséget jelent, illetve az is, hogy a designer

drogok Európa-szerte súlyos problémát okoznak. Kirgizisztánban ezek a kábítószer-egyszerek egyelőre még drágának számítanak, ezért sokkal nagyobb problémát jelent a heroin, mivel az országon keresztül terjed szét a térségben az Afganisztánból beáramló anyag.

A legtöbb külföldi példa a testi és szellemi egészség megőrzéséről, a káros szenvedélyek elkerüléséről tartott oktatást, képzést állította a megelőzés középpontjába, míg a rendszeres szűrések bevezetését is többször hangsúlyozták. Az előadások rávilágítottak arra, hogy a droghasználaton keresztül megváltozott egészségtudatos magatartás hatására bizonyos betegségek, például a HIV, a HEPA-B és a HEPA-C, a TBC vagy a syphilis fertőzöttség is megjelenhet a börtönökben. Megfelelő prevencióval azonban kezelhetővé válhat a helyzet. A megelőzést célozza az ausztriai gyakorlat is, amely minden elítéltet a befogadáskor egy egészségügyi csomaggal lát el, amely többek között óvszert is tartalmaz. Emellett a célzott foglalkozásoknak is fontos szerepe van a prevencióban. A konferencia felhívta a figyelmet arra, hogy a kábítószer-használat mellett a különböző gyógyszerek kiváltotta függőség is jelentős probléma lehet. A magyar börtönökre a jelenlegi adatok alapján főleg ez utóbbi jellemző.

A droghasználattal kapcsolatos ártalomcsökkentésén túl a konferencia harmadik napján más fizikális és mentális egészségmegőrzési programokról is szó esett. A börtönétkeztetéssel kapcsolatban elhangzott, hogy Dániában és Angliában vannak olyan bv. intézetek, ahol szigorúan szabályozott körülmények között, de teljes mértékben saját konyhában készíthetik el ételeiket az elítéltek, ezzel növelve önállóságukat és önbecsülésüket. Az ételkészítés egy részét ezen felül ők termelik meg a speciálisan erre a célra kialakított veteményesekben. Az ártalomcsökkentés szempontjából az angliai és walesi dohányfüstmentes börtönökről is szó volt (ezek célja az általános egészségmegőrzés mellett a marihuánafogyasztás visszaszorítása), de a résztvevők megismerhették az írek által bemutatott egyedi stressz- és agressziócsökkentő kezdeményezést is. A szigetország egyik börtönében „fegyveramnesziát” hirdettek: az intézet fogvatartottjai következmények nélkül szabadulhattak meg a fegyverként használható illegális eszközeiktől. Az intézkedés hatására 2 százalék alá esett vissza a fegyverrel elkövetett erőszakos atrocitások száma az összes többi, börtönön belül elkövetett erőszakos cselekményhez képest. Olaszországban kommunikációs tréningek és érzékenyítő programok segítségével igyekeznek megelőzni a konfliktusokat. Itt a különböző csoportokon – felügyelet, szociális dolgozók, fogvatartottak – belüli és egymás közötti kommunikáció erősítésével sikerült pozitív eredményeket elérni.

A konferencia eredményeként a résztvevők megállapodtak egy börtön-egészségügyi nemzetközi adatbázis létrehozásában. Ennek a kezdeményezésnek a hatására megnövekedhet az ún. „evidence-based” (bizonyítékokon alapuló) börtön-egészségügyi kutatások száma. A záró megbeszélésen a résztvevők észrevételként jelezték, hogy az előadások közül egyik sem érintette a fogvatartottak egészségi

állapotán túl a személyi állomány egészségügyi problémáit és azok megelőzési lehetőségeit. A szervezők döntése alapján a következő tanácskozáson ezt a témát is kiemeltebben fogják kezelni.

A tanácskozáson való magyar részvétel rendkívül hasznosnak és eredményesnek ítéhető. A tagországok által bemutatott ártalomcsökkentő programok számos, a magyar gyakorlatban is felhasználható elemet tartalmaznak. A konferenciának szemléletmódosító szerepe is volt abban a tekintetben, hogy a börtön nem csak nevelési eszközökkel szolgálhatja a fogvatartottak reintegrációját, hanem egészségprevencióval, a fertőzések terjedésének megakadályozásával, illetve a betegségek gyógyításával szintén hozzájárulhat az elítéltek szabadulás utáni beilleszkedéséhez és a társadalmi terhek csökkentéséhez.